

PERSPEKTIVE SARADNJE BEOGRADA I MEĐUNARODNE ZAJEDNICE NA KOSOVU

Paskal MILO

Zalaganje međunarodne zajednice za ponovno uspostavljanje pregovora Beograda i Prištine. Zainteresovane strane moraju odstupiti od nacionalističkih programa i prakse. Hoće li Evropska Unija preuzeti ulogu Ujedinjenih Nacija na Kosovu?

P

ET GODINA NAKON ZAVRŠETKA SUKOB

na Kosovu uviđamo značajan napredak, ali ne onakav kakvom smo u početku očekivali. Uz sve kontradiktorne tačke gledišta pri analizama i zaključcima o razvoju tokom proteklog vremena, čini se, da je većina ljudi sačuvala nadu da će se budućnost ove pokrajine naći, i da se mora ostvariti u saradnji svih lokalnih, regionalnih i međunarodnih faktora.

Tako sagledana saradnja između Beograda i međunarodne zajednice nesporno je važna. Specifična odgovornost procene važnosti ove saradnje u raznim mestima i raznorodnim političkim krugovima nije ista zbog različitih pretenzija i interesa.

Dosadašnju pravnu osnovu saradnje Beograda i međunarodne zajednice na Kosovu činila je i dalje važeća Rezolucija 1244 Saveta bezbednosti iz juna 1999. Iako mu mandat još uvek nije istekao, ukazala se potreba za većom eksplicitnošću ovog dokumenta koji bi takođe trebalo da bude međunarodni dokument o konačnom statusu Kosova. Takav dokument će u budućnosti definisati dalje izgled saradnje Beograda sa međunarodnom zajednicom. Ali, neće biti ni nametnut, ni jednostran. On će odražavati neopozive promene i etničku stvarnost Kosova, prava i ljudsku bezbednost evropskih dimenzija, standarde i perspektive.

Međunarodna zajednica mora ispuniti i sprovesti izlaznu strategiju koja bi sprečila rizik cikličnog ponavljanja krize i sukoba ne samo na Kosovu već i u čitavom regionu. Taj zaključak je lako formulisati, ali teško realizovati zbog složenih okolnosti i raznorodnih interesa. Ali, svako odlaganje starta dugoročnog razvoja perspektive evropski orijentisanog Kosova biće skupo plaćeno i uzrokoće produbljenje jaza sa Evropom ne samo za Albance i Srbe već i za druge zemlje tog regiona.

Sve strane zainteresovane za budućnost Kosova, Priština, Tirana, Beograd, Skoplje moraju odstupiti od starih nacionalističkih programa i prakse. Sada sve ove zemlje imaju demokratski izabrane vlade i institucije i neopozivo su orijentisane ka evropskim

vrednostima slobode i ljudskih i manjinskih prava, a u cilju stvaranja pravih demokratskih i multietničkih zajednica. Možda u Tirani postoji grupa ljudi bez političkog uticaja koja se zalaže za ostvarenje sna o "Velikoj Albaniji", ali ne samo albanske vlasti tokom proteklih godina, već i one koje su deo ozbiljne struje albanske politike, izjavile su mnogo puta zvanično i javno da se protive takvim idejama. Istina je da je u Prištini, iz mnogo razloga, većina ljudi ispunjena antisrpskim osećanjima, ali je u usponu politička i intelektualna elita koja se zalaže za novi koncept i život u skladu sa Srbima i ostalim manjinama na Kosovu.

U Srbiji postoji mnogo ekstremnih nacionalističkih krugova koji su usko vezani za prošlost i imaju za cilj ometanje i usporavanje razvoja zemlje na njenom demokratskom putu ka evropskoj integraciji. Takvi krugovi misle o Kosovu kao o čisto srpskoj pokrajini i time truju novonastalu atmosferu nakon pada diktatora Miloševića, nastojeći da spreče pokušaje demokratskih snaga da emancipuju srpsku političku misao usmerenu ka novim i evropskim rešenjima za Kosovo. Što se spremnijim za saradnju bude pokazao Beograd u potrazi za ovakvim rešenjima, sa većom će sigurnošću uslediti pomoć i podrška međunarodne zajednice u pokušajima garancije legitimnih prava Srba, i u stvaranju povoljnih uslova za podržavanje procesa evropske integracije Zajednice Srbije i Crne Gore.

Međunarodna zajednica je shvatila značaj jačanja pregovora sa Beogradom i procenila saradnju sa njim kao ključni faktor u napretku procesa izgradnje demokratskog i multietničkog društva na Kosovu. To što se u bliskoj prošlosti tome nije poklanjala dovoljna pažnja bilo je posledica dugotrajne političke krize u Beogradu i nedostatka ujedinenih reprezentativnih institucija. Zvanična politika Beograda mora dati više dokaza i argumenata da je put demokratskog razvoja u Srbiji nepovratan, da će praksa i stavovi Miloševićevog diktatorskog režima biti definitivno iskorenjeni i da će saradnja sa Haškim tribunalom biti delotvorna i očigledna. Međunarodna zajednica predstavlja sveukupnost institucionalnih faktora i sporazum moćnih država koje će imati glavnu ulogu u donošenju odluke za budući status Kosova. Beograd mora svakako biti deo pregovora čiji se početak predviđa za polovinu sledeće godine, ali bi za njega bilo korisno da se ogradi od predašnjih odnosa sa Kosovom. Novi, evropski pristup pitanju Kosova oslobodiće Beograd teškog bremena i uštedeće mu energiju koja bi bila potrebna u drugim pitanjima, važnijim za zemlju i prosperitet srpskog naroda. To bi mu uvećalo kredibilitet u očima Međunarodne zajednice, doprinelo bi procesu izgradnje poverenja na Kosovu i u tom regionu i osiguralo bi čvrsta svedočanstva za integraciju u evroatlantske strukture.

Definisanje strateškog cilja Beogradu bi omogućilo preduzimanje sigurnih koraka na putu saradnje sa međunarodnom zajednicom, na realizaciji planova za Kosovo i postizanje konsenzusa za decentralizaciju kao uslova za obezbeđenje funkcionalne ravnoteže za upravljanje na svim nivoima i garancije za evropski kvalitet lokalne samouprave za Srbe i druge manjinske narode ove oblasti. Beograd bi stekao veće poštovanje kao pouzdan partner ukoliko bi podstakao Srbe na učešće u političkom procesu "standardi pre stakusa", jer je tom procesu potrebno učešće svih segmenata i svih zajednica na Kosovu.

Ponovno uspostavljanje pregovora između Beograda i Prištine zbog mnogih važnih pitanja koja su ostala otvorena bilo bi dobra i ohrabrujuća poruka međunarodne zajednice obema stranama. Ona se mora suočiti sa svim teškoćama na koje naiđe bez predrasuda. Razgovori o pitanjima nestalih ljudi, povratku Srba, vlasništvu, trgovini, i drugim tehničkim problemima doprineli bi pravljenu čvrstih koraka u procesu izgradnje poverenja i činilo bi dobro poboljšanju prilika svih lokalnih aktera naročito onih stradalih tokom nasilnih događaja koji su se odigrali u martu 2004. Bečki sastanak održan na nivou stručnjaka bio je čin u pravom smeru i svedoči o tome da ukoliko postoji dobra politička volja, saradnja i razgovori su mogući.

Približavanje vremena početka dijaloga o konačnom statusu Kosova pokrenulo je glavne međunarodne aktere da elaboriraju projekte i ideje koje ostaju periferne i nisu usko vezane za suštinu problema. Razumljivo je da većina želi da dobije na vremenu opravdavajući politiku "standarda pre statusa" koja se ni na Kosovu, u toku predstojećih meseci, ali ni u stabilizovanoj oblasti regiona neće realizovati do sredine 2005.

Zaključak do kojeg je nedavno došla i Kontakt grupa na sastanku u Njujorku, povezo je diskusiju o statusu sa ispunjenjem standarda. Iako se sada govori o novoj dinamici koja će dovesti do ispunjenja nekih prioriternih standarda do polovine sledeće godine, čini se da je Međunarodna zajednica zbunjena i neodlučna kad je reč o procedurama i suštini pitanja konačnog statusa Kosova. Kontakt grupa će morati da radi intenzivnije i diskretnije da bi uspostavila zajednički imenitelj stavova njenih glavnih aktera i kako bi predstavila svoj projekat u pravo vreme. Diskusije o konačnom statusu Kosova će možda i početi u najavljenom vreme, ili nešto kasnije, ali svakako ne znamo kad će se završiti.

Sada se govori da će primarno zalaganje Evropske Unije u bliskoj budućnosti biti da ona na Kosovu preuzme dosadašnju ulogu Ujedinjenih Nacija. Taj pristup bi u Beogradu možda bio bolje prihvaćen nego u Prištini gde se albanska većina oseća sigurnijom uz veće američko prisustvo. Beograd i Priština, kao i Podgorica, Tirana i Skoplje imaju zajedničku evropsku budućnost zbog čega bi trebalo da usaglase stavove. Ali tu je i sadašnjost koja je dosta daleko od te budućnosti i koja produbljuje razlike među njima, kako u vezi sa procenom važnih međunarodnih faktora, tako i u njihovim stavovima o prošlim i aktuelnim zbivanjima i daljem razvoju događaja na Kosovu. Beograd će morati dobro da osmisli svaki korak koji bude preduzimao u vezi sa Kosovom jer je tu reč o onome što se u Srbiji zove "patriotski zadatak" i jer će svaki ustupak biti određen istošnim balkanskim uslovima. S druge strane, njemu je isto toliko, ako ne i više od toga potrebno da što je pre moguće otvori vrata budućnosti kako bi zemlja mogla da se integriše u evroatlantske strukture. Ova dilema će mučiti politiku Beograda ne ostavljajući mu dovoljno prostora za manevrisanje. A način na koji će ona biti rešena, u znatnoj meri će definisati i nivo odnosa sa različitim segmentima međunarodne zajednice.